

Beerdősült szántóterület eredeti állapotnak visszaállításának technológiája

A szántóterületek jellemzője:

A szántóterületnek minősül a földtörvény szerint az a terület, amelyet szántóként hasznosítanak, tekintet nélkül arra, hogy a területet egy, vagy több évig parlagon hagyják. A szántóföldre jellemző, hogy rajta fás növényzet nem található. Az ugaroltatástól függően csak lágyszárú növényzetet, gyökérzetet találunk a talaj termőrétegén belül.

Beerdősülés, befásodás:

Természetes folyamatok és termőhelyi sajátosságok következménye, hogy felhagyott szántókon megindul a szukcesszió. A felhagyott területet a termőhelynek megfelelő potenciális zárótársulás elkezd birtokba venni. A szukcessziós folyamat első lépéseként általában először az egynyári gyomok uralkodnak el a területen. Ezt követik a gyökérszóna záródásával a többnyári gyomok, majd a tarackoló fűfélék. A fű között már könnyen meg tudnak telepedni a pionír fás növényfajok. Ez termőhelytől függően más és más fásszárú pionírt jelent. Szárazabb termőhelyen a fehér és szürke nyarak jelentenek pionír társulást. Nedvesebb területeken a nyírek égerek adják a pionír növényzetet. Közethatású talajokon a virágos kőris jelenti pionír társulás alapvető fafaját. Sovány talajokon az erdei fenyő veszi először birtokba a területet. A gyomokhoz hasonlóan a fajok közt is számos gyomfajt találunk, melyen életstratégiájuk szerint akár a pionírokhoz is sorolhatnánk, a termés mennyiség és a szaporodási stratégia miatt, ráadásul sok esetben a termőhelyre jellemző potenciális zárótársulások a fásszárú gyomtársulásban is ki tud fejlődni. Ezek a folyamatok igen hosszúak, több száz éves időszakokban mérhetők. A fásszárú gyomok közé soroljuk az akác, gyalogakác, bálványfa, kései meggy, amerikai kőris, zöld juhar, fekete bodza, szeder stb. fajokat. Ezekre egyaránt jellemző, hogy a rendelkezésre álló területet viszonylag rövid idő alatt birtokba veszik. Stratégiájuk részeként általában évente teremnek, általános hogy mindig sok magot teremnek. A magjaik könnyen csíráznak, vagy a sarjadzóképességük kiváló. Ezek a tulajdonságok összecsengenek a természetes erdőtársulások pionír fásszárú társulásaival. A különbség az, hogy a fásszárú gyomok általában idenhonosak, a Kárpát-medencében nem őshonosak. A behurcoltságuk miatt a helyi növény-társulásokban nem találjuk meg azokat a társulásalkotó növényeket, melyek őshazájukban jellemző rájuk. A kártevők száma kevés ez is a könnyű elterjedésüket segíti.

Amikor egy szántóterületet a pionír fás társulás helyett, fás gyomtársulás fut be, az eredeti állapot visszaállítása sokkal nagyobb odafigyelést és energiát igényel.

A fásszárú gyomokkal fedett területek jellemzői:

A fásszárú gyomok általában a rendelkezésre álló területet a lágyszárú gyomokhoz hasonlóan hamar befutják. Az eltelt idő függvényében a helyben termelt magok, a feljövő sarjak a terület borítottságát rövid idő (akár két vegetációs ciklus) alatt 100 %-ossá változtatják. Az eredeti művelés felhagyásától függően a fásszárú növényzet növekedése gyors. A fa természetű növényzet alatt hamar megtelepednek a cserje méretű fás gyomok is. Az akác előszeretettel elegyedik gyalogakáccal, bodzával. Tíz éves távlatot tekintve a talaj termőrétegét a sarjadásra alkalmas gyökerek átszövik. Jellemző, hogy a fák növekedésével jelentős lesz a tuskóhányad. A cserjefajok fejlődése a felső lombkoronaszint záródásától függ. A fásszárú gyomfafajok koronája általában laza, így a cserjefajok aránya, záródottsága is igen magas tud lenni.

Lényeges, hogy a talaj termőrétege a fás növénytakaró gyökérzetével sűrűn átszőtt lesz.

Az eredeti állapot visszaállításnak lépései:

A fás gyomok tulajdonságai miatt egy vegetációs idő alatt csak nagy energia és munkaráfördítással lehet az eredeti szántóföldi állapotot visszaállítani. Az eredményes munka érdekében érdemes legalább két vegetációs időszakra tervezni az eredeti állapot visszaállítását. A következőkben a szántó művelési ág helyreállításának lépéseit tekintjük át:

A fás növényzet eltávolítása: a fás növényzet méretétől függően mérlegelni kell a fák cserjék eltávolításának technológiáját. Amennyiben több éves, több méter magas növényzetről van szó, úgy motorfűrészes döntéssel kidöntjük a fát, vagy apríték termelő munkarendszer keretében ledaráljuk a föld fölötti részt. Jelenlegi gyakorlat csak ritkán alkalmazza az irtásos fadöntést, melyben a fát gyökérrel együtt távolítjuk el. Ez utóbbi a szántó állapot visszaállításakor célszerű lépés lenne, hisz a tuskózási munkafolyamat ezzel megspórolható. A cserjék általában szárazúzóval leverhetők, és csak a vékony tövük és a gyökérzetük marad vissza a területen. A motorfűrészes döntés következtében visszamaradó ágakat, gallyakat vagy leaprítjuk a cserjeszinthez hasonlóan, vagy a helyszínen elégetjük. Fontos, hogy a későbbi munkákat semmiféle vágástéri hulladék ne akadályozza. Arra is ügyelni kell, hogy a bolygatás miatt a földbe kerülő magok kelése tömeges lesz, ami ellen vegyszeres védekezést mindenképpen alkalmazni kell.

A gyökéreltávolítás: A kivágott növényzet után a visszamaradt tuskókat kell maradéktalanul eltávolítani. A tuskózás nagy energiaigényű gépi munka. A tuskózás során a tuskóhoz kapcsolódó vastag gyökérrészeket tudjuk eltávolítani, a vékonyabb részek általában bennszakadnak. A kikerülő tuskókat régebben elszállították és elégették, ma általában a vágásterületen tuskópáztákban gyűjtik őket össze, mely az idők során elkorhad. Lehetőség van a tuskónak és gyökereknek aprítékolására is, de ehhez az általánosan használt aprítók nem megfelelőek, csak ha előtte a tuskóról levágjuk a vastag gyökérzetet. Problémát jelent a tuskórészek feldolgozásakor a földes, köves szennyeződés. Ez a tuskófeldolgozás gépeinek éles részeit hamar koptatja, ezért általában nem szokták a tuskót tovább feldolgozni.

Gyökérfésülés: A tuskózás az összes gyökeret nem távolítja el. Ezért szükséges, hogy a bennszakadt vékony gyökereket, valamint a cserjék gyökereit eltávolítsuk. A gyökérfésülés szintén nagy energiaigényű feladat, de utána a földben maradt gyökerek aránya jelentősen lecsökken. Ez a munkafolyamat sem eredményezi az összes gyökér eltávolítását. Az igen vékony gyökerek, valamint a hajszálgyökerek továbbra is földben maradnak. A munka félbehagyása esetén a megbolygatott hajszálgyökerekről a területet pillanatok alatt elboríthatja újra a fás gyomnövényzet.

Talajművelés, mezőgazdálkodás: a gyökerek tuskó eltávolítása után érdemes mélyfogatással, majd tárcsázással a szántóföldi művelést elkezdni. Anyagi megfontolások miatt amilyen gyorsan lehet érdemes szántóföldi kultúrával beültetni a területet. Egyszikű kultúrát érdemes választani, mert az alkalmazott vegyszeres gyomirtás a bennmaradt fásszárú gyökerek miatt intenzív kell legyen. Várható, hogy a csírázás előtt már megjelennek sarjhajtások ezeket minden esetben le kell vegyszerezni. A vegyszerezést addig tudjuk alkalmazni, míg a növényi kultúra növekedése azt megengedi. Az egyszikű növényi kultúra miatt a kétszikűre ható vegyszerek eredményre vezetnek. Egy teljes vegetációs időszak elteltével már érzékelhető, hogy milyen mértékben maradtak fásszárúak vissza a területen. Várható, hogy az első vegetációs időszak végével marad egy-egy fásszárú növény a területe, melyet alacsony tőszám mellett célszerű egyedileg kezelni.

Két teljes vegetációs ciklus végével várható a fásszárú növények teljes eltűnése.

A munkák időbeni ütemezése:

A tuskózást, gyökérfésülést és szántást kell úgy ütemezni, hogy a talaj nedvességállapota a munkák szempontjából optimális legyen.

Érdemes a fakitermelés a vegetáció leállásával kezdeni. (szeptember, október)

Amennyiben az időjárás engedi november-december folyamán érdemes a tuskózás, gyökérfésülés és szántás folyamatait elvégezni.

A téli fagyok a földben maradt gyökerek egy részének kifagyását is elősegítik.

A tavaszi időszakban kell a tárcsázást, vetést elvégezni.

A vetés után a föld viszonylagos nyugalomban marad, ezért várható a fásszárúak megindulása a földben maradt gyökerekről, magokról. Ezek ellen intenzív vegyszeres gyomirtás célszerű. Az elvetett mezőgazdasági kultúra miatt fajspecifikus gyomirtókat kell alkalmazni. A vegyszerezést mindaddig folytatni kell, amíg a mezőgazdasági kultúra mérete azt megengedi. Aratás után át kell tekinteni, hogy mennyi fásszárú növény maradt meg, ezeket egyedileg érdemes kezelni a méreteiknél fogva ezeket gyökeresen kell kivenni a földből.

A következő évi növényi kultúra a vegyszerezés miatt szintén egyszikű legyen. A talajművelést az előző évvel összhangban ugyanúgy kell végezni. A vegyszerezést a második évben az egyéb gyomkultúrákkal összhangban kell intézni.

Várható, hogy a harmadik vegetációs ciklusban a fásszárú gyomok már nem jönnek elő.

A területet a mélyforgatás után nem szükséges bevetni, parlagon is hagyhatjuk, de a folyamatos gyomtalanításról mindenképpen gondoskodni kell. A gyomtalanításkor együtt kell a mechanikai és a vegyszeres gyomirtást alkalmazni. A tömeges, fás növények és a magról kelő magoncok ellen glifozát tartalmú gyomirtók alkalmazhatók. Az eredményes gyomirtás után a terület tárcsázását el kell végezni, hogy a felkerülő gyökerekről fakadó sarjakat mielőbb újra vegyszerezni lehessen. Minden egyes vegyszerezés után a tárcsázást el kell végezni. Ha nem ültetjük be a területet, akkor is érdemes két vegetációs időszakot szánni a gyomtalanításra, ekkor már a földben lévő gyökerek kimerülnek annyira, hogy a további fakadásuk már nem jelent veszélyt a későbbi növény kultúrára. A vegetációs időszakok végén a mélyforgatást el kell végezni, hogy a téli fagyok is a gyökerek kifagyásában segítsenek.

Amennyiben nem ültetjük be mezőgazdasági kultúrával a területet a talajművelést minden esetben el kell végezni, annyi előnyünk van csak, hogy a vegyszeres gyomirtók közül nem kell a fajspecifikusat választani, bármilyen totális gyomirtó megfelel a vegyszeres gyomirtás céljának.

A szántóföldi kultúra ültetése azért célszerű, mert így a szántó művelési ág visszaállításának költségei valamelyest csökkenthetők.